

Skutečně svobodnou společnost nemohou řídit snadno korumpovatelní lidé, nýbrž pouze všeobecně respektovaná pravidla.

Kroniky, zdroj informací nebo bulvár?

Asi se to bude zdát přitažené za vlasy, ale kdyby např. během 16. a 17. století vycházel tisk, dočítali bychom se nejspíš rovněž samé „pikantnosti“. Nahlédneme do kroniky jáchymovské.

„Sedm mladíků se spolčilo proti strážným, jednoho zabili, jmenoval se Jáchym Pölick, dva zranili. Třetího prosince všichni s hanbou vzali za své.“

Pídíme-li se po detailech, tak už mimo kroniku zjistíme, že hlavní darebák se jmenoval Hans Vogel, který v době činu ani neměl čistý trestní rejstřík. Jeho složka recidivisty obsahovala, že se „rouhal a i jinak měl co dělat se soudy“. Byl již odsouzen na pranýř a na rok vyhoštěn z Jáchymova. Předčasně se však vrátil do domu své matky a svedl další kumpány, aby v noci zabili strážné věznice. Stalo se 17. prosince 1564. Hans Vogel byl zatčen až roku 1572 a jako buřič a vrah popraven mečem. A teď pozor! O zatčení se přičinil syn zavražděného strážce Kryštof Pölick, kterému na prosbu vdovy bylo roku 1569 vystaveno zmocnění, aby po Vogelovi pátral, dal ho zatknout a postavit před soud. Dostihl ho v Parkensteinu u Weidenu, odkud byl Vogel vydán jáchymovské radě. Nejen, že mezistátní policejní spolupráce v té době ještě nezapustila kořeny, ale co si neuděláš sám... Třeba už nazrála doba, kdy si i my zaskočíme na úřad, kde nám vystaví bumážku, že můžeme pátrat po svých odcizených věcech.

Zvláštní rubriku zasluhuje cizoložství. Zřejmě nejen v Jáchymově bylo trestáno různě. Mrskáním, ale i trestem smrti. Jako obvykle nejspíš záleželo na tom, o koho šlo.

„Čtyři osoby kvůli cizoložství mrskány 26. května. František Retz kvůli cizoložství popraven svého věku 76. Rovněž Sibyla Pornerová.“

Cesty, jak předčasně opustit svět, byly ovšem rozličné. Pornerová doznala „dobrovolně i při mučení“, že se dopustila krvesmilství s otcem a synem, držela se dvěma bratry a dopustila se cizoložství. Měla být upálena, nakonec z milosti byla s Retzem popravena mečem na jáchymovském Šibeničnicku. Za povšimnutí stojí i Retzův věk. Jiří Müller byl kvůli krádeži naopak oběšen. Sibyla Schönhornová, která zavraždila dítě, byla 23. února 1566 státa. Pro stejný zločin byla roku 1610 Markéta Dippmannová „dvakrát mučena a pak utopena“.

vrch Šibeničnick na Panoramě byl vybrán pro svou polohu – bylo na něj dobře vidět z celého Jáchymova (2003)

Zločiny proti majetku nepáchali pouze jednotlivci, ale i organizované skupiny. Tak např. roku 1614 „Několik jízdních záškodníků v noci ve veškeré tichosti přepadlo dům vznešeného těžaře cínu na Hřebečné, vyplnili jej a odnesli odtud na 8 000 zlatých. Nato několik pachatelů bylo odhaleno a na jiných místech bídně zašlo.“

Byly páchány i zdánlivé prkotiny. „Jeden, jak učinil bezdůvodně udání, byl potrestán vězením.“ Jindy zase „znameníť lichvář městskou radou kvůli množství peněz potrestán a pro-

vedeno církevní posouzení.“ Opilství, žárlivost a další lidské neřesti také slavily úspěch. „*Kašpar Haberland probodnut jedním pláteníkem o neděli Invocavit*“ (tj. první neděle postní). „*Mathes Engelmann, mlynář, proboden o vánocích Jiřím Lemmelem*.“ „*Tomáš Sonder, Skot, zabil jednoho tkalce*.“ K tomu třeba dodat, že Skotové se v Jáchymově živili hlavně obchodem, obdobně jako v jiných krušnohorských báňských městech.

Svou roli sehrál i nezřízený patriotizmus. „*Fuhr-Hans, vzpurný pytlák, zastřelil tu drába. Prchl, ale nakonec roku 1689 jat a v Míšni vyzvednut*.“ Jmenoval se Hans Wolfran, a byl z Loučné. Při ukrývání se v Ochsenbüschlem (tj. v někdejším Zálesí u Eliášského potoka) potkal dívku, sbírající jahody. Vytrhl jí hrnec, hodil jí ho na hlavu a řekl jí: „*Ty tisíckrát zatracená kurvo, slyším dobře, že jsi z Jáchymova? Jdi tam a řekni svým pánům, že tu byl Fuhrhans, ať přijdou a chytanou si mne!*“

Tu a tam měl kriminální delikt i šťastný konec. „*Nalezeno děťátko v Mincovní ulici a pokřtěno 15. května*.“ Jindy na možnost lumpáren bylo výslovně upozorněno. „*Velké sucho, až do Medarda 8. června. V lesích velký žár. Nebezpečí žhářů*.“

Zaznamenávány byly i nešťastné události a rodinné tragédie. „*Jeden provazník zacházel neopatrně s prachem, takže on a několik jeho bylo poraněno a zemřelo*.“ „*Tomáš Schneider, cílný, zasažen zbloudilou kulkou ve dveřích své chalupy a zůstal mrtev*.“ „*Valten Urban, mlynář, zabil se pádem*.“ „*Žena Michala Stubingera porodila najednou tři dcery; byly pokřtěny porodní bábou 16. dubna a 18. spolu pohřbeny*.“ Maléry byly časté i v zimním období. „*Pavel Grätzer sešel v horách z cesty, zmrzl ve sněhu, byl nalezen teprve po 20 týdnech a pohřben 21. června 1591*.“ „*Kolem vánoc (1600) několik osob tu kolem zmrzlo*.“ „*Kryštof Ulrich, kovář nad Novým Městem, zůstal v bouřlivém nečase na cestě domů a zmrzl o druhé neděli adventní (1603)*.“

Kupodivu nebyly zcela zavrhovány ani zbloudilé duše. „*Hans Kelner, bednář, který po několik let nepřijal svatou večeři Páně, utopil se v potoce při plném vědomí. Byl spravedlivými vytažen a pohřben*.“ „*Jeden tkadlec, který po několik let nepřijímal večeři Páně, sám si prořízl hrdlo; před svým koncem se obrátil a byl dvanácti žáky doprovázen do hrobu*.“

Zvláštní pozornost byla věnována požárům. Obzvláště nápadná je zřetelná úleva, když kronikář mohl napsat, že dům stál osamoceně. „*Komín v krčmě chytl 19. prosince ráno kolem 6. hodiny*.“ „*16. srpna 1609 v noci vyhořel dům Ondřeje Eichlera na Novém Městě; stál o samotě*.“ „*Nahoře v Údolí 4 domy vyhořely ve svatvečer velikonoční v noci kolem 10 hodin (1615)*.“

Vděčný námět znamenaly bouřky. „*Udeřil blesk do přední věže na zámku, zdivo a jizbu věžníka velmi rozbil, ale nezapálil a dětem a lidem v jizbě nezpůsobil žádnou škodu (1612)*.“ „*Dne 25. května 1616 udeřil blesk do domu Hanse Sippacha a vdovy po Hansu Huppaufovi, roztráskal několik trámů a prken, ale Bohu chvála nezapálil*.“

Protože se jedná o důlní revír, vyhrazenou kolonku měla báňská neštěstí. Mezi nejběžnější průšvihy patřily pády a závaly. „*František Pfeffera, horník, zabil se na sv. Ondřeji na Tureckém vrchu pádem do hloubky 17 láter*“ (zhruba 34 m). „*Vít Walter, důlní dozorce na nálezně jámě Schweizer, se zabil pádem do hloubky 22 láter*“ (zhruba 44 m). „*Šimon Fuchs, důlní dozorce na Prüllenově štole sv. Barbory se zabil pádem na mladé dobývce 1. dubna*.“ „*Jáchym Fritzsche spadl do propadliny Richtschachty v noci a zůstal mrtvý ležet*.“ „*Hans Cuntzel, horník, zahynul v Červené nálezně jámě sv. Matouše na Nikolaji 12. října 1570*.“ „*David Hack, v přebytku na Uhelném vrchu zavalen velkou stěnou 6. března*.“ Výjimečně měli nebožáci kliku, mnohdy hodně velkou. „*Vavřinec Hermersdorffer zasypán na Geyerské nálezně jámě a po 14. hodinách opět uvolněn 2. srpna*.“ „*19. července jeden havíř na Huberu spadl do jámy 18 láter hluboko, zlomil si obě nohy a jednu dvakrát. Tomu Bůh časem pomohl tak, že nyní může chodit bez kulhání po cestách i pěšinkách*.“ „*Jakub Dietrich v dole zasypán; vyprostil se dovrchním lámáním na povrch v zahradě Volfa Liebmannna*.“ „*Na Hřebečné pět*

horníků, kteří měli 26 dětí, na vnučnutí dobrého anděla vyfáralo; jakmile se dostali ven, jáma se zavalila.“

Kdyby se nejednalo o tragédii, lze někdy vytušit možná i závan škodolibosti. *„Jakub Schmidt spadl na Hřebečné 24 láter hluboko a zůstal mrtev. Spadl zde již před 6 roky do hloubky 22 láter a dostal se z toho bez zvláštní škody.“*

Neštěstí nepostihovala pouze prosté havíře, ale i významné úředníky. *„Perkmistr David Seltenreich postižen těžkým pádem v jámě na štole císaře Rudolfa.“ „Perkmistr a přísežní byli ve velkém nebezpečí na sv. Mořici na Tureckém vrchu, že se jáma zavalí.“*

Ušetřena nebyla ani důlní technika. *„Žentour na Červené jámě na Hřebečné chytl od sázení ohně a vyhořel do základu 3. prosince.“ „28. června 1574 udeřil blesk do žentouru sv. Mertena na 2. a 3. míře po Schweizeru.“ „Prorazila voda v nálezně jámě Schweizer v noci na hlubokou štolu Daniel 10. června a neublížila žádnému člověku.“*

Nebyl vynechán ani sloupek počasí. *„V září velké chladno s velkým sněhem“ (1569). V roce 1573 „na Jana Křtitele večer leželo značně sněhu“ (tj. 24. června). V témže roce to zřejmě nestačilo, takže „13. srpna přišla průtrž mračen, která na mnoha místech způsobila velkou škodu.“*

Také rozmarny přírody a pohromy neušly pozornosti. *„Na podzim podruhé rozkvetly růže“ (1566). „Rybník nahoře v Údolí se protrhl, způsobil velkou škodu 29. dubna“ (1593; podruhé 1981). „Bylo zde zemětřesení“ (1598). „3. září 1604 přišla velká povodeň, potok všude způsobil velkou škodu.“*

Někdy smutná, jindy veselejší, byla sdělení o dění ve městě. *„Vavřinec Bucherer, který nakutal sv. Vavřince na Abertamech, zemřel jako žebrák 29. července 1573.“* K tomu se hodí dodat, že nešlo o ledajaký důl. Byl to cech sv. Vavřince Boží Dar v Abertamech, jeden z nejbohatších jáchymovských dolů. Nejvyšší výtěžek na kuks byl 1 509 tolarů (každý důl vždy měl 128 kuksů, tj. podílů, dnes by se dalo říct akcií). *„Lucie, dceruška Kryštofa Hartlebena, ve věku 5 a půl roku vypadla z okna třetího poschodí desátkového úřadu a zůstala nezraněna 22. dubna 1584.“* Neopomenuly se zaznamenat i návštěvy celebrit, někdy utajené. *„Vévoda Arnošt, arcibiskup v Kolíně n. R. a kurfiřt přijel sem jen s jedním kočárem. Odebral se na hory, sfáral na Tummleru „u Suché“ do štol hraběte Bedřicha, nepoznán, až zase seděl v kočáře.“* Jindy rozpačité. *„Kočí knížecí hejtmanky Schwertzerové s 2 koni a ojí spadl do jámy na Geyerském couku (1594), když se země prolomila pod koni; všechno zůstalo mrtvé. Bůh paní i dceru ochránil, že vůz s nimi neodjel.“* Pozornosti neušlo ani požehnané stáří. *„Gabriel Kolb, bývalý perkmistr, zemřel v 86. roce svého věku.“ „Jeroným Schönfeld, který byl 50 let písařem perkmistra, zemřel 30. října ve věku 84 let.“*

Drsné byly dopady řádění nemocí. *„Na podzim 1580 navštívila nemoc téměř všechny domy. Nazývali ji „Gesellen-Krankheit“ (tovaryšská nemoc). Avšak málo na ni zemřelo.“* Neskutečnou pohromou byl mor. *„Vyhořel Heschlův dům na Tureckém vrchu, v něm shořeli tři mrtví, kteří zemřeli na mor.“* Toho roku, 1568, řádil v Jáchymově snad největší mor vůbec, přičemž 900 lidí na něj zemřelo. *„1584 byl mor od Markéty až do vánoc, všude na něj zemřelo mnoho lidí, u nás jich však bylo nejvíce pět v jednom dni. Celkem zemřelo na mor 158 lidí.“*

Závěrem důkaz, že obyvatelé české kotliny byli odjakživa vstřícní, ne jak dnes někteří tvrdí, že jsou xenofobní. *„Turecké děvčátko, které sem s sebou přivedl hrabě Hans Ludvík Schlick, pokřtěno v kostele a pojmenováno Uršula (1603).“* A pak, že to nejde i bez mešit.